

Individuelt arbejdsark til forløbet
De store ideologiere og den kolde krig

Modul 03: Spørgsmål til "Sovjetimperiet"

Spørgsmål	Dine svar
1) Hvordan sikrede Stalin kontrollen over de østeuropæiske lande – og hvorfor tror du det var vigtigt for Stalin at overtage kontrollen over netop de østeuropæiske lande?	Der var ikke nok kommunister i de områder, til at de ville kunne trumfe igennem til et demokratisk valg. Derfor brugte man politisk tryk, valgsvindel, indsats af hemmeligt politi mv.
2) Vi fastslog i forbindelse med dokumentarudsendelsen (forrige modul), at Stalin havde haft ambitioner om at erobre Europa – han ville gerne "nå Paris" (som zar Alexander havde gjort). Men hvordan ser det ud efter krigen?	Han endte i stedet med at fokusere på at skabe en sikkerhedszone rundt omkring Sovjetunionen. Han tænkte, at kommunismen alligevel ville brede sig dertil på sigt og det derfor kunne vente.
3) Der var adskillige opstande i de nye socialistiske stater i Østeuropa: Der nævnes 4 stk i teksten. Hvilke?	Øst Berlin i 1953, Ungarn i 1956, Tjekkoslaviet i 1968 og Polen i 1970 og 1976.
4) Forklar "Bresjnev doktrinen" (1968)	Man lavede et doktrin, der gjorde det forbudt at stater hvor socialismen allerede var etableret, endte tilbage til kapitalisme. Ud over dette havde de socialistiske stater pligt til at gribe ind hvis der optræk til denne ændring.

Modul 03: Spørgsmål til "det amerikanske imperium"

Spørgsmål	Dine svar
1) Der var jo gået "et jerntæppe" ned gennem Europa. De østeuropæiske lande var blevet sovjetiske "satellitstater". Men hvilken indflydelse havde USA i Vesteuropa?	De fik indflydelse gennem lån og gaver i kraft af marshallplanen (gik ud på at give enormt mange gaver til Vesteuropa og dermed forvente at de forpligter sig til at tage den amerikanske kultur til sig og handle med dem), kontrol med valutasystemer og ikke mindst i form af kultur. Mange lande i vest Europa var nemlig enormt fascinerede af amerikansk kultur og den amerikanske livsform de så i film og i reklamer.
2) Teksten nævner en væsentlig forskel mellem det sovjetiske og det amerikanske imperium. Hvilken?	Den væsentligste forskel mellem de to er, at man i Østeuropa, hvor Sovjetunionen havde overtaget, havde et stort flertal, der så Sovjetunionen som uønsket. Til gengæld var man i Vesteuropa vild med USA og modtog dem med åbne arme og så i stedet at USA kunne gavne én. Både i form af kultur men bestemt også militært. Her blev Nato blandt andet oprettet, og det skabte tryghed for Vesteuropa, der nu kunne gemme sig bag USA's atomvåben.
3) Teksten nævner NATO. Ved du hvad NATO er?	Det er en forsvarsalliance mellem mange lande heriblandt USA.

1. Hvordan vurderede Ronald Reagan situationen omkring rumkapløbet – mente han, at USA var foran Sovjetunionen – eller omvendt?	
2. Hvad hører vi om, hvordan situationen omkring rumkapløbet reelt så ud fra Sovjetisk side?	
3. Da Ronald Reagan tiltrådte som præsident i 1981, anlagde han en hård kurs mod Sovjetunionen og placerede flere atommissiler, som pegede mod Sovjetunionen. Det gav ham ry for at være aggressiv. Men det ændrede sig. Hvad siger udsendelsen om Reagans syn på atomvåben?	
4. Forklar, i dine egne ord, hvad Reagans SDI (Strategic Defence Initiative) ("Starwars") projekt gik ud på – og hvad Reagan's mål med projektet var.	

5. I 1985 døde den sovjetiske generalsekretær Chernenko og Mikhail Gorbatsjov blev Sovjetunionens generalsekretær. Hvordan var Gorbatsjov anderledes end tidligere ledere?	
6. Hvordan karakteriserer Gorbatsjov selv det samfund, han overtog?	
7. Kort efter sin tiltrædelse som generalsekretær iværksatte Gorbatsjov under slagordene <u>glasnost</u> og <u>perestrojka</u> et storstilet reformprogram, der dog skulle gennemføres inden for de bestående politiske rammer. Søg på de to begreber og skriv kort, hvad de indebærer.	
8. I 1985 mødtes Reagan og Gorbatsjov i Schweiz. Hvordan gik det?	

9. I 1986 mødtes Reagan og Gorbatsjov igen – denne gang i Island (Reykjavik) Her talte de direkte om nedrustning. Hvad var det præcis, Gorbatsjov tilbød Reagan? ("The Zero Option") – og hvad krævede Gorbatsjov af Reagan i retur? Hvordan reagerede Reagan på forslaget?	
10. hvordan reagerede Margaret Thatcher på Gorbatsjovs forslag? ("The Zero Option")	
11. I 1987 kom Gorbatsjov til USA for første gang. Hvordan blev han taget imod i USA?	
12. Hvad var det direkte resultat af den aftale, Reagan og Gorbatsjov underskrev i USA i 1987?	
13. I 1988 besøgte Reagan Sovjetunionen for først gang. Ved den lejlighed blev han mindet om, at han havde kaldt Sovjetunionen "the evil empire" og han blev spurgt, hvad han nu mente om sagen. Hvad svarede han?	

--	--

Modul 06

Kildekritiske Begreber

Nedenfor er der en tabel. I venstre side står nogle af de mest væsentlige kildekritiske begreber. Under tabellen, i rødt, står definitionerne, blandet sammen. I skal nu sætte de korrekte definitioner ind i tabellen, ud for de begreber, de passer til

levning	en rest, et spor, et produkt af fortiden, som vi umiddelbart kan iagttage som f.eks. et brev, et gældsbevis, en lov m.m.
beretning	en forfatters eller et vidnes meddelelser til os om fortiden. Altså historien set gennem dennes briller.
Tidsfaktoren	afstanden i tid fra noget sker til beretningen nedskrives eller på anden måde gives videre. Det har en klar betydning i kraft af dårlig hukommelse, efterrationaliseringer med mere.
Ophavssituation	den sammenhæng med hensyn til tid, sted, ophavsmand med videre, som kilden har hørt til eller er blevet til i.
førstehåndskilde	en kilde, hvor ophavsmanden eller -kvinden har personlig kendskab til de forhold, der berettes om.
andenhånds kilde	en kilde som er afledt af en ældre kilde, som vi kender! En primær kilde kan godt være en sen og lidet troværdig

	andenhånds beretning – nemlig hvis vi ikke har andet bevaret.
tendens	en kildes fordrejning af virkeligheden – ofte en beretters ubevidste eller bevidste ændringer, udeladelser eller tilføjelser.
primær kilde	en kilde i den oprindeligste form, hvori vi har adgang til oplysningerne.
sekundær kilde	en kilde, som har sin viden fra andre – eventuelt gennem flere led og har derfor ikke umiddelbar forbindelse med den historiske virkelighed.
Repræsentativitet	spørgsmålet om, i hvilken grad den enkelte kilde er karakteristisk for helheden, situationen.

en forfatters eller et vidnes meddelelser til os om fortiden. Altså historien set gennem dennes briller.

en kildes fordrejning af virkeligheden – ofte en beretters ubevidste eller bevidste ændringer, udeladelser eller tilføjelser.

en kilde som er afledt af en ældre kilde, som vi kender! En primær kilde kan godt være en sen og lidet troværdig andenhånds beretning – nemlig hvis vi ikke har andet bevaret.

en rest, et spor, et produkt af fortiden, som vi umiddelbart kan iagttage som f.eks. et brev, et gældsbevis, en lov m.m.

en kilde, som har sin viden fra andre – eventuelt gennem flere led og har derfor ikke umiddelbar forbindelse med den historiske virkelighed.

afstanden i tid fra noget sker til beretningen nedskrives eller på anden måde gives videre. Det har en klar betydning i kraft af dårlig hukommelse, efterrationaliseringer med mere.

spørgsmålet om, i hvilken grad den enkelte kilde er karakteristisk for helheden, situationen.

en kilde, hvor ophavsmanden eller -kvinden har personlig kendskab til de forhold, der berettes om.

den sammenhæng med hensyn til tid, sted, ophavsmand med videre, som kilden har hørt til eller er blevet til i.

en kilde i den oprindeligste form, hvori vi har adgang til oplysningerne.

Modul 06 - Analyse af Ronald Reagan: "Ondskabens Imperium" talen (1983)

A. Udfyld nedenstående skema (10 min):

Hvem har frembragt kilden?	
Hvornår er kilden frembragt?	

Hvor er kilden frembragt?	
Betyder det noget, at kilden er frembragt hvor den er?	
Hvorfor er kilden frembragt?	

C. Nærmere analyse af kildens tendens (10 min)

Du skal nu finde ord + sætninger i kilden, der understøtter din tolkning af tendens.

I venstre side af tabellen skal du skrive ord og sætninger (citater), som bruges i kilden til at beskrive USA.

I højre side af tabellen skal du skrive ord og sætninger (citater), som bruges i kilden til at beskrive Sovjet.

Ord + sætninger der beskriver USA	Ord + sætninger der beskriver Sovjet
Amerika holdt frihedens fakkel tændt, Samtidig må de bringes til at forstå, at vi aldrig går på kompromis med vore principper og moralske normer.	t den eneste moral, de anerkender, er den, som vil fremme deres sag, som er verdensrevolutionen [...]

D. Opsamling (5 min)

Samlet set, hvordan vil du så, på baggrund af din analyse, karakterisere forholdet mellem USA og Sovjet i 1983?

--

Modul 07

Analyse af Mikhail Gorbatjov, tale i FN, 1988

A. Basic kildekritik og indhold (10 min) Til Ronald Reagan og ikke Mikhail Gorbatjov.

Hvem har frembragt kilden?	Ronald Reagan
Hvornår er kilden frembragt?	8. marts 1983
Hvor er kilden frembragt?	I en kreds af evangeliske kriste og udover dette sendt tv
Betyder det noget, at kilden er frembragt hvor den er?	Talen er nået bredt ud, da den er sendt på tv. At de krisne vil støtte ham, da mange af dem er republikanere og kriste.
Hvorfor er kilden frembragt?	For at fortælle, retfærdiggøre og forklare USA's udenrigspolitik i forhold til Sovjetunionen. Frembragt som modsvar til kommunisme..

B. Analyse af kildens tendens (10 min)

Du skal nu finde *ord + sætninger* i kilden, der understøtter din tolkning af *tendens*.

I boksen nedenfor skal du skrive ord og sætninger (citater), som bruges af Gorbatsjov til at beskrive forholdet mellem USSR (Sovjetunionen) og USA.

D. Opsamling (5 min)

Samlet set, hvordan vil du så, på baggrund af din analyse, karakterisere forholdet mellem USA og Sovjet i december, 1988?

Modul 08

Missing Word opgave: De store ideologier og den kolde krig Gennemgang af siderne 28-32

Opgaven består af 3 dele. I hver del er der en boks med ord, der skal sættes korrekt ind i teksten nedenfor.

1.

undtagelsestilstand

frie valg

1979-80

monopol

Kommunistpartiet

økonomi

katastrofe

Det første land, hvor man kan pege på en udvikling mod systemets sammenbrud var Polen omkring 1979.

Strejker på lenin-skibsværftet i byen Gdansk førte til en omfattende organisering af fagforeningen "solidaritet".

Fagforeningen fik så stor tilslutning, at kommunistpartiet følte sig tvunget til at indgå aftaler med dem. Aftalerne omhandlede løn, arbejdsforhold, men også fødevarerpriser, lempelse af censuren og retten til at danne fagforeninger i det hele taget. Dette udfordrede kommunistpartiets monopol. Den folkelige organisering uden om kommunistpartiet foregik også i den katolske kirke, som var blevet styrket, fordi den nye pave, valgt i 1978, var polak. I 1981 greb den polske hær ind og indførte undtagelsestilstand og trusler om sovjetisk militær indgriben. I begyndelsen af 1989 var den polske økonomi så anstrengt, at kommunistpartiet var tvunget til at forhandle med oppositionen om økonomiske reformer. I den forbindelse blev der aftalt begrænset mulighed for frievalg. Det efterfølgende valg blev en katastrofe for kommunistpartiet, og i sommeren 1989 fik Polen en regering ledet af ikke-kommunister. Det blev begyndelsen til det endelige sammenbrud af hele sovjetstyret.

2.

forhandlinger
demonstrere
tilslutning
Sovjetunionens
Østrig
Lån
tropper
Vesttyskland

Ungarn havde en presset økonomi, og var tvunget til at indgå i **forhandlinger** med **vesttyskland**. Til gengæld for vesttyske lån accepterede de at åbne deres grænse til **østrig**. Konsekvensen var, at DDR-borgere (østtyskere) strømmede til grænsen, og mange borgerrettighedsgrupper begyndte at demonstrere mod magtapparatet. De kommunistiske ledere overvejede at sætte tropper ind mod befolkningen, men den hastigt stigende **tilslutning** til demonstrationerne samt manglende opbakning til voldsanvendelse fra Sovjetunionens side betød, at de ikke gjorde det.

3.

Socialistiske
økonomi
indflydelse
kultur
tilliden
propaganda
planøkonomien
politik

Der er flere forklaringer på, hvad der lå til grund for Sovjetunionens og de andre socialistiske staters opløsning. Hvis der lægges vægt på politik, så peger man på, at Sovjetborgerne krævede større politisk **indflydelse** og vendte sig mod magteliten.

Hvis man lægger vægt på økonomi, så peger man på, at planøkonomien ikke var effektiv nok. Hvis man lægger vægt på ideologi, så peger man på, at sovjetborgerne mistede **tilliden** til styrets ideologiske fundament. Hvis man lægger vægt på kommunikation og kultur, så peger man på, at styret ikke var i stand til at hindre, at sovjetborgere fik kendskab til vestlige varer, levestandard, ideer og propaganda.

Modul 09

Den kolde krig 24: "Murens Fald" 1989

Nedenfor står 14 spørgsmål til dokumentarfilmen.

Du kan nu vælge mellem:

- a) Den svære model
- b) Den knapt så svære model

Den svære model er, at du helt selv, i dine egne ord, besvarer spørgsmålene

Den knapt så svære model er, at du finder de rigtige svar, som står i **blåt** nedenfor tabellen.

1. I 1989 var Gorbatjov parat til at løsne sovjetisk kontrol over de Østeuropæiske lande og åbne op for demokratiske valg, men der var tvivl omkring, hvilke typer regeringer, de ville vælge ved demokratiske valg. Hvad forventede Gorbatjov selv?	At de selv ville vælge socialisme. De ville være taknemlige for det frie valg og derfor stemme kommunisme.
--	---

2. I 1956 var Sovjetiske tanks rullet ind i Ungarns hovedstad, Budapest, og havde med vold nedkæmpet et oprør mod det kommunistiske styre. I 1989 var der igen uro i Ungarn. Hvad skyldtes det?	Den kommunistiske var ved at miste kontrollen og det ungarske folk var blevet sure igen. De ville have demokrati.
3. I 1989 lovede Ungarns leder, Miklos Nemeth, sin befolkning politisk forandring og mere demokrati. Hvordan reagerede den sovjetiske Gorbatjov på dette ønske?	Han var ikke enig med multi-partisystemet, men han heller ikke ville instruere i at nedbryde dette oprør.
4. I 1989 blev Ungarn nødt til at bede om økonomiske lån i vesten (Østrig) – hvad krævede Østrig så, at Ungarn gjorde til gengæld?	
5. Den østtyske leder Erick Honecker (DDR) var meget urolig omkring, hvad der skete i Ungarn. Han sendte sin udenrigsminister til Moskva for at klage over det. Hvilket svar fik han af Gorbatjov?	

6. I Polen voksede fagforeningen "Solidaritet" stærkt frem og udfordrede den kommunistiske regering. Regimet gav sig, og i 1989 åbnedes der op for demokratiske valg. Det første valg var i juni 1989. Hvem vandt? Og hvordan reagerede Moskva på det?	
7. I juli 1989 var der møde mellem Warszawapagt-landene. Den østtyske leder Erick Honecker og den rumænske leder Nicolae Ceaușescu var stærkt imod den nye, sovjetiske åbenhed (perestrojka), og forsøgte at overtale Gorbatjov til at gribe ind overfor både Ungarn og Polen. Den ungarske leder Miklos Nemeth fortæller, at Gorbatjov reagerede på dette på en særlig måde. Hvordan?	Han signalerede "med sine øjne", at han skulle tage det helt roligt!
8. I det kommunistiske Kina var der også krav om demokrati. Det kulminerede i vold. Hvordan?	

9. DDRs leder Erick Honecker mente ikke, at DDR skulle foretage nogle justeringer i ledelsen af landet. Men hvordan stod det <i>egentlig</i> til i DDR?	I DDR var der økonomisk nedgang, øget forurening og politistaten hæmmede al initiativ og overvågede sine indbyggere.
10. I sommeren 1989 flokkedes Østtyskere til Ungarn for at flygte ud af "hullet i jerntæppet", og mange slog lejr ved den vestyske ambassade i Budapest. Den vesttyske leder Helmut Kohl lovede at hjælpe Ungarns økonomi, hvis... hvad?	I
11. Resultatet af Ungarns åbning mod vest resulterede i, at DDR lukkede for rejser til Ungarn. Hvor rejste østtyskere så hen for at komme "over til vesten"?	
12. 7 oktober 1989 fejrede DDR sin 40- års fødselsdag. Ved den lejlighed fik lederen Erick Honecker besøg af Gorbatsjov. Folkemængden råbte især et navn. Hvilket?	Gorbi!

13. DDR lederen Erick Honecker blev udskiftet i Oktober 1989. Hvem var den nye leder? Og hvad lovede han?	Egon Krentz. Han lovede demokratiske reformer, og at det ville blive nemmere at rejse ud af DDR.
14. 9. november 1989 sagde DDR politikeren Günter Schabowski på et pressemøde, at restriktioner på at rejse ud af DDR skulle løftes. Det var meningen, at det skulle træde i kraft næste dag, men Schawbowki misforstod ordren. Hvilke konsekvenser havde det?	Tusindvis af østberlinere strømmede til grænseposterne og krævede udgang. Soldaterne ved grænseposterne var i vildrede, for de havde ordre om at skyde enhver, der forsøgte at komme til vesten. Alligevel åbnede de for grænserne.

Modul 09

Opgave: Det materialistiske, idealistiske og pluralistiske historiesyn

1.

Beskriv kort det materialistiske historiesyn, i dine egne ord	Det materialistiske historiesyn er når man mener historien har formet sig på grund af økonomien.
Beskriv kort det idealistiske historiesyn, i dine egne ord	Det idealistiske historiesyn er når man mener at historien har udspillet sig på

	en bestemt på grund af ideologi.
Beskriv kort det pluralistiske historiesyn, i dine egne ord	Her mener man at begge faktorer har spillet ind. Altså at de både har været økonomiske og ideologiske faktorer der har været drivkraften bag en historisk begivenhed.

2. Skriv nogle linjer om, hvordan du mener, man bør tolke de socialistiske systemers fald i 1989. Altså:

Var det socioøkonomiske faktorer, der var drivkraften? (det materielle historiesyn), eller var det ideologi, der var drivkraften (det idealistiske historiesyn)?

Eller var det en blanding (et pluralistisk historiesyn)?

Her ville jeg nok mene at det primært var socioøkonomiske faktorer (materielt historiesyn) der var drivkraften bag de socialistiske systemers fald i 1989. Økonomien var i høj grad presset og jeg tror dermed at folk blev utilfreds med ideologien.

Modul 10

Opgave til artiklen: “30 år og 15.000 mia. kroner har ikke været nok til at rette op på 40 års planøkonomi i DDR”

Mathias Sonne, Information, 2. august 2019:

<https://www.information.dk/udland/2019/07/30-aar-15000-mia-kroner-vaeret-nok-rette-paa-40-aars-plano-ekonomi-ddr>

Skriv jeres besvarelser med jeres egne ord, med udgangspunkt i artiklen.

1. Hvilke politiske konsekvenser opridser artiklen, der har været i det tidligere DDR (Østtyskland) efter sammenlægning af “de to Tysklunde”?	
2. Hvilke økonomiske konsekvenser opridser artiklen, der har været i det tidligere DDR (Østtyskland) efter sammenlægning af “de to Tysklunde”?	
3. Hvilke demografiske ¹ konsekvenser opridser artiklen, der har været i det tidligere DDR (Østtyskland) efter sammenlægning af “de to Tysklunde”?	
4. Hvad skriver artiklen omkring, om østtyskeres syn på, om det var “bedre” under socialismen - eller “værre”?	

¹ **Demografi** eller befolkningslære er videnskaben om et givet områdes befolkningsforhold, dets størrelse, sammensætning og udvikling

Tusindvis af østberlinere strømmede til grænseposterne og krævede udgang. Soldaterne ved grænseposterne var i vildrede, for de havde ordre om at skyde enhver, der forsøgte at komme til vesten. Alligevel åbnede de for grænserne.

Gorbatjov lovede ikke at blande sig i Ungarns interne anliggender.

"Vi kan ikke gøre noget ved det"

Gorbi!

Solidaritet, med lederen Lech Walesa i spidsen, vandt 99 ud af 100 sæder i senatet – og Gorbatjov reagerede ikke.

Han signalerede "med sine øjne", at han skulle tage det helt roligt!

I DDR var der økonomisk nedgang, øget forurening og politistaten hæmmede al initiativ og overvågede sine indbyggere.

Egon Krentz. Han lovede demokratiske reformer, og at det ville blive nemmere at rejse ud af DDR.

Østrig krævede at de fjernede pigtråden ved grænsen – altså en (delvis) åbning

I 1989 rullede tanks ind over demonstranter på **Tiananmen** pladsen ("Den Himmelske Freds Plads") – en massakre.

Han forventede at de ville være taknemmelige over for Sovjet og at de ville vælge "socialisme med et menneskeligt ansigt"

Hvis alle østtyskerne fik lov til at krydse over grænsen til vesten.

Der var både politisk og økonomisk uro i landet i 1989, og det socialistiske styre havde spillet fallit.

Tjekkeslovakiet – hvor de slog lejr ved den vesttyske ambassade i Prag.

Modul 12

Opgave til artiklen: "30 år og 15.000 mia. kroner har ikke været nok til at rette op på 40 års planøkonomi i DDR"

Mathias Sonne, Information, 2. august 2019:

<https://www.information.dk/udland/2019/07/30-aar-15000-mia-kroner-vaeret-nok-r-ette-paa-40-aars-planoekonomi-ddr>

Skriv jeres besvarelser med jeres egne ord, med udgangspunkt i artiklen.

1. Hvilke politiske konsekvenser opridser artiklen, der har været i det tidligere DDR (Østtyskland)	
---	--

efter sammenlægning af "de to Tysklunde"?	
2. Hvilke økonomiske konsekvenser opridser artiklen, der har været i det tidligere DDR (Østtyskland) efter sammenlægning af "de to Tysklunde"?	
3. Hvilke demografiske² konsekvenser opridser artiklen, der har været i det tidligere DDR (Østtyskland) efter sammenlægning af "de to Tysklunde"?	
4. Hvad skriver artiklen omkring, om østtyskeres syn på, om det var "bedre" under socialismen - eller "værre"?	

² **Demografi** eller befolkningslære er videnskaben om et givet områdes befolkningsforhold, dets størrelse, sammensætning og udvikling

